

'n Teologie van Roeping: die Betekenis daarvan vir Werksetiek

Prof. L.O.K. Lategan

Deur die boere melk God die koeie – Martin Luther.

Synopsis

This article looks into the application of man's calling (vocatio) to his work. The book of Coenie Burger: Ontmoetings met die lewende God (2005) and Smit's study on preaching on calling (2003) are central to the arguments debated in this study. The article follows primarily a basic and applied research methodology. This methodology enriches the existing debate on man's calling and applies it to work ethics. On the basis of this methodology and the mentioned studies, a theology of calling is outlined. Quality work, service delivery, value adding, integrity and honesty are used to illustrate the link between man's calling and work ethics.

1. Agtergrond en doel van studie

'n Onlangse studie van dr Coenie Burger, *Ontmoetings met die lewende God*, (2005) het roeping (*vocatio*) weer in die kollig geplaas. Hy wys op die noodsaaklikheid dat daar weer oor 'roeping' besin moet word. Vir Burger (2005: 21, 25) is roeping nie beperk net tot die gemeenteleraar nie – elke mens, ongeag sy beroep, het 'n roeping. Ongelukkig word roeping tot die amp van die dominee verskraal. Die implikasie hiervan is dat net dominees 'n roeping kan hê – die res het beroepe.

Smit (2003: 8 - 22) het verder op hierdie eensydige siening van roeping binne die Suid-Afrikaanse postmoderne werksomgewing ingegaan. Sy afleiding is dat mense nie 'n roeping het nie en daarom geld die beskouing dat mense *net* bestaan om te werk. Smit merk met kommer op dat die huidige werksomgewing alles behalwe 'n Protestantse werksetiek weerspieël. God het uit ons werk verdwyn. Dit is in teenstelling met 'n Bybelse

standpunt dat werk ook tot eer van die Here moet wees (*Die Bybel*, Kolossense 3: 23 - 24; 2 Timoteus 2: 14 - 16).

Hierdie studie wil by die debat oor roeping aansluit. Twee doelwitte word gestel:

- Wat beteken 'n teologie van roeping vir 'n postmoderne werksomgewing?
- Hoe word 'n teologie van roeping toegepas op 'n postmoderne werksomgewing?

Die studies van Burger en Smit sal die raamwerk vorm waarbinne die argument gevoer word.

2. Navorsingsmetode

Hierdie studie is 'n *literatuurstudie* wat argumente vir 'n raamwerk vir 'n teologie van roeping sal aanbied en toepas op 'n Protestantse werksetiek. Die literatuurstudie vorm deel van 'n *basiese* navorsingsmetodologie wat gerig is op die skep van kennis om die onderwerp onder bespreking beter te verstaan en toegepaste navorsing om die kennis op 'n bepaalde praktiese probleem van toepassing te maak (Bawa & Mouton, 2003: 315). Die benadering wat in hierdie studie gevolg word, is Mouton se "PEC Framework". Hiervolgens vorm die afleidings uit die literatuurstudie en die toepassing daarvan die oorgrote deel van die studie (Mouton, 1996:172-173).

3. Coenie Burger se teologie van roeping

3.1 Oorsig

Burger (2005: 25 - 30) bied "'n kort Bybelse teologie van roeping aan." Hierin word baie bolangs (soos die opskrif self uitwys) aan die teologie van roeping aandag gegee. Vir Burger (2005: 14, 19) staan roeping sentraal in die Bybel. Hy skryf dat roeping 'n mens nie net help om God en jouself beter te verstaan nie, maar is ook 'n kompas vir die kerk om 'n positiewe rol in 'n land/gemeenskap te speel. Sy treffende afskeidsboodskap tydens die "Bloemfontein Predikante Konferensie" (Junie 2005) uit Johannes 21 (Petrus se roeping) (sien *Die Kerkbode* 8 Julie 2005 vir 'n opsomming van dié preek) het ook op bogenoemde twee sake die aksent geplaas. Burger (2005: 24 - 25) sê dat roeping 'n mens se hele lewe raak. Roeping het nie net 'n deel of aspek van die lewe te doen nie maar met jou hele lewe (Burger, 2005: 24). Hy skryf dat:

Roeping is om te verstaan dat die Here *jou ganse lewe* aan jou gegee het as 'n *gawe en 'n opdrag* en dat jy *met alles wat jy doen* op hierdie gawe en roeping van die Here *antwoord* die

gebruik van jou unieke gawes, jou beroep, jou lewe en werk in die kerk, asook jou gewone lewe met jou vriende, familie, bekendes en onbekendes. Roeping het veral ook te make met *hoe ons hierde sake balanseer en met mekaar integreer*; en dat ons deur alles wat ons doen en is, *eer bring aan die Here* (2005: 24 - 25).

'n Ontmoeting met die lewende God staan sentraal in roeping (Burger, 2005: 35). Roeping is as't ware God se intrede in ons lewe (Burger, 2005: 40). Die Bybelse roepingsverhale behels drie sake (Burger, 2005: 14):

- 'n Nuwe ontmoeting met God.
- 'n Nuwe verstaan van jouself.
- Dieper insig in die lewe.

Hy is egter van mening dat “die Here ons roep nie (net) as enkelinge nie” maar ook as groepe. Bewyse hiervoor word gevind in die roeping van Israel in die Ou Testament en die kerk in die Nuwe Testament (Burger, 2005: 26).

Vir Burger (2005: 27 - 30) verander en verryk roeping jou lewe op ses maniere:

- Roeping gee sin en betekenis.
- Roeping gee hoop en energie.
- Roeping gee koers en rigting.
- Roeping gee volharding in moeilike tye.
- Roeping gee oortuiging en passie aan die lewe.
- Roeping help ons verstaan dat die Here 'n persoonlike verhouding met elkeen wil hê.

Roeping help 'n mens om drie lewensvrae te kan beantwoord. Dit roep vrae op oor my bestaan voor God en saamleef met Hom. Roeping aktiveer vrae oor 'n mens en hoe om gelukkig en sinvol met jouself saam te leef. Roeping raak ook die wêreld/lewe: Hoe lééf ek sinvol my lewe? (Burger, 2005: 29 - 30). Van belang is dat 'n mens met al hierdie lewensvrae besig moet wees (Burger, 2005: 13).

Roeping is ook nie net 'n eenmalige gebeurtenis nie. Dit gebeur voortdurend. Die gaan oor die totstandkoming en groei van 'n persoonlike verhouding (Burger 2005: 80). Saam met die Reformasie kies hy vir 'n roeping wat 'n lewende verhouding met God veronderstel (Burger, 2005: 201).¹ Die Bybel gebruik verhoudingstaal wanneer gepraat word oor hoe God met mense wil leef (Burger, 2005: 83). Goeie voorbeelde hiervan is

¹ In 'n artikel in die Ned. Geref. Teologiese Tydskrif lê hy die klem op veral roeping en persoonlike geloofsverbintenis. Die omgang met die woord in die bediening en persoonlike lewe is baie belangrik (Burger, 2004:536-537).

die Eksodusverhaal en die verhaal oor Martha en Maria (*Die Bybel*, Lukas 10: 38 - 42) (Burger, 2005: 84, 85). Vir hom kan die “geloofsdissiplines” die groei in hierdie verhouding bevorder. Geloofsdissiplines beteken dat “ons op die regte plekke is, in die regte rigting kyk, met die regte dinge besig is – sodat ons God se vernuwende en enerverende krag kan ontvang wanneer Hy dit aan ons gee” (Burger 2005: 88) (sy kursivering). Voorbeelde van geloofsdissiplines is (Burger, 2005: 89-91):

- Stilte en afsondering.
- Die erediens saam met ander voor die Here se aangesig.
- Tyd vir Bybellees, luister en nadink.
- Gesprekke met 'n gelowige vriend of geestelike mentor.
- Gebed.

Hy sluit aan by Ray Stevens se drie vlakke van roeping (Burger, 2005: 201 - 215). Hy gee toe dat dit 'n gedwonge onderskeid kan wees (Burger, 2005: 202). Hierdie roepings vloei deurmekaar. Die waarde is dat ons nie met 'n eng roepingsdefinisie werk nie:

- Die Christelike roeping wat die navolging van Christus veronderstel.
- Die menslike roeping wat gerig is op 'n verantwoordelike lewe binne die volle omvang van die lewe.
- Die persoonlike roeping wat gaan oor die uitleef van ons gawes, aanlegte of passies.

Burger maak baie van die “ons/mekaar” tekste. Hy stel dit duidelik dat roeping nie net oor die individu gaan nie maar ook wat tussen mense gebeur (Burger, 2005:154 - 162). Hoewel roeping 'n individuele kant het, gaan dit oor God en sy koninkryk² (Burger, 2005: 169). Dit maak dat ek ander mense raaksien. Dit is hier waar die gemeentes so 'n belangrike rol kan speel (Burger, 2005:155 - 157).³ Hier sal die klem val op die etiek van die Christelike roeping – dit is dissipelskap en die navolging van Christus.

2 Die sentraliteit van die koninkryk van God is nie 'n onbekende tema in die teologie nie. Besonder nuttig vir die roepingsteologie is Van Ruler se beskouing van die koninkryk van God. Die koninkryk van God beheers die teologiese raamwerke van Van Ruler (Van Ruler, 1945; Van Hoof, 1974:279 e.v.). Hierin gaan dit oor die teenwoordigheid van God in die lewe van mense. Hierdie teenwoordigheid omvorm die kultuur en oefen 'n àppel op die lewe van mense uit.

3 Gemeentes het 'n belangrike rol te speel in die vestiging van 'n etiese leefstyl. Die àppel wat van die prediking moet uitgaan, is hoe gemeentelike aangespoor kan word om hulle roeping binne die wêreld waarin hulle woon en werk, uit te leef (sien Naudé, 2005:79 e.v.). Ook Koopman en Vosloo (2002:94) raak hierdie aspek van die gemeentelike aan. Hulle sê die kerk is 'n sosiale etiek. Die opmerking word gemaak na aanleiding van Hauerwas se stelling dat die kerk nie 'n sosiale etiek het nie maar is. Hiermee word bedoel dat die kerk moet wees deur getrou aan haar roeping te wees.

3.2 Kontekstualisering

'n Mens kan met reg die vraag vra of daar enige “teologie” in Burger se kommentaar oor roeping is? Sou dit nie waar kan wees van 'n algemeen Christelike oriëntering van roeping nie? Burger (2005: 21) sê immers dat “roeping veronderstel 'n vaste oortuiging dat ek en my hele lewe in diens van die lewende God staan”. 'n Mens sou hoogstens kan argumenteer dat Burger 'n spesifiek eie-tydse en Suid-Afrikaanse aksent hieraan kan gee – hiervan is veral die laaste hoofstuk van sy boek 'n bewys.

Burger se omskrywing van roeping (waarmee die outeur hom kan vereenselwig!) herinner sterk aan die genetiewe *koninkryksteologie* waarbinne veral J.A. Heyns gewerk het. 'n Besliste ooreenkoms kan gevind word tussen Burger se omskrywing van roeping en Heyns se gehoorsaamheidsteologie. Verskeie motiverings kan hiervoor aangebied word.

Heyns werk in sy gehoorsaamheidsteologie⁴ baie sterk met die begrip koninkryk en die mens wat gelowig gehoorsaam op alle lewensterreine moet antwoord. Alles in die skepping moet volgens hulle unieke eie-aard gehoorsaam word. Gehoorsaamheid is 'n gestalte van die koninkryk van God (Heyns, 1972: 46 - 60). Vir hom is geloof en gehoorsaamheid sinoniem. Deur die daad van gehoorsaamheid bewys ek my geloof in God. Gehoorsaamheid beteken om deur die Woord van God aangespreek te word. Vandaar die voortdurende opdrag: “Hoor” (Heyns, 1972: 32). Heyns (1986: 75 e.v.) argumenteer verder dat in die individuele etiek word die gelowige se lewe deur roeping en gehoorsaamheid gekenmerk. Elke mens het 'n sosiale roeping in die koninkryk. Daarom mag die wêreld nie vermy word nie maar moet elke geleentheid eerder gebruik word om 'n mens se roeping te vervul.

Burger (2005: 60 - 61) wys diens en gehoorsaamheid as roepingsgestaltes uit. Hy sê ook dat ons die verantwoordelikheid het “*om gehoorsaam aan God en binne die geloofsdissiplines te leef*” (sy kursivering) (Burger,

Burger (1995:84) sluit hierby aan. Hy argumenteer dat die moraliteit in die kerk gaan oor geloofwaardigheid. Die vraag is nie wat ander mense moet doen nie maar of die kerk as geloofsgemeenskap mense kan voortbring wat werklik anders is?

4 Heyns werk in sy *Lewende Christendom* (1972) 'n teologie van gehoorsaamheid uit. Dit sou sy hele teologiese oeuvre beoordeel en kan gehoorsaamheid saam met die koninkryk van God met reg as grondbegrippe van sy teologie beoordeel word (sien Theron, 1984). Jonker (1996:87) verwys na Heyns se teologiese ontwerp as 'n uitdrukking van die waarheid van die Bybel, die gereformeerde belydenis en die Calvinistiese grondoortuigings.

2005: 144). Verstaan is onlosmaaklik verbind aan gehoorsaam wees en doen. Burger (2005: 187) merk op: “Ons wil verstaan *sodat ons die Here beter kan dien en gehoorsaam*” (Burger, 2005: 187) en “Om geroep te word, beteken dat iemand met ons praat en dat daar iemand is op wie se stem ons deurentyd antwoord” (Burger, 2005: 200).

3.3 Roepingsteologie en etiek

Hoewel Burger die saak van die etiek en roeping nie *spesifiek* aan die orde stel nie, het sy roepingsteologie direkte implikasies vir die etiek. Wat 'n mens egter jammer vind, is dat belangrike rigtingwysers gemaak word, maar die implikasies hiervan word nie in detail bespreek nie. Voorbeelde hiervan is sy bespreking oor “God se wil vir hulle diens aan en lewe met Hom” (Burger, 2005: 86), sy verwysings na die tien gebooue (Burger, 2005: 120 - 131) en sy sosiale teorie wat met die etiek verbind word. In hierdie teorie gaan dit oor die verstaan van die lewe en die uitleef van daardie verstaan (Burger, 2005: 187 - 196). Burger se omskrywing laat dus byvoorbeeld ruimte vir die etiek. Die feit dat 'n mens moet “antwoord” op sy/haar roeping en dat “sake (ge)balanseer en met mekaar (ge)integreer” moet word, wys op die etiese roeping van die mens. Gepaste voorbeelde is die noue verband tussen etiek en die tien gebooue en die rol van die tien gebooue wat sentraal in die mense se roeping sal staan. Etiek *in* die mens se roeping kan dus met reg veronderstel word. Wat belangrik is, is dat daar nie 'n antiese tussen roeping (lewe) en etiek (leer) is nie. Roeping en etiek komplementeer mekaar. Op hierdie manier word 'n etiese teologie (Berkouwer, 1974: 39) vermy.

Die belangrikheid van etiek in die mens se lewe – waarvan werk 'n integrale deel uitmaak – bly 'n eietydse aangeleentheid. Du Toit (2005) skryf oor geloof in 'n wêreld wat vir die tradisionele kerklidmaat vreemd geword het. Die postmoderne wêreld het geloof nie net kom bevestigteken nie maar ook voor die uitdaging gestel om konkreet beleef te word. Vir die Christen om sy roeping in sy werk uit te leef, sal hy klarigheid daarvoor moet kry. 'n Perspektief wat hierby aansluit is Durand (2005) se studie oor die houding van lidmate – die wat nog tot die (Afrikaanse) kerke behoort en die wat gebreek het om òf by 'n Charismatiese kerk aan te sluit òf wat geen tuiste meer in die kerk vind nie. Omdat daar nie meer 'n homogene geloofsgroep binne die (Afrikaanse) kerke is nie, sal weer nagedink moet word oor die betekenis van die Christelike leer vir die Christelike lewe (roeping).

4. Roeping en werksetiek: 'n perspektief van Dirkie Smit

In 'n studie oor “Prediking oor Christelike roeping” (2003) maak Smit belangrike opmerkings oor die verband tussen roeping en werksetiek. 'n Belangrike aanknopingspunt vir Smit (2003: 9) is Martin Luther se beskouing dat God alle mense roep. God roep hulle ook nie uit die wêreld en die alledaagse lewe uit nie maar juis daarin. Hiermee beklemtoon Luther die algemene priesterskap van alle gelowiges. Die implikasie van hierdie perspektief is dat elke mens 'n gelowige moet wees daar waar hy/sy hom/haar bevind. Terselfdertyd word naasteliefde beoefen in die alledaagse uitvoering van take. Hierdie siening oor die mens se roeping het oorgespoel in die Protestantse werksetiek met die twee groot deugde van *gehoorsaamheid* en *getrouheid*. In die Lutherse perspektief word werk en roeping byna een. Op voetspoor hiervan sien die Reformasie werk en roeping as een. Die klem val op die daaglikse lewe en die taak wat voltooi word. Nou word roeping die beroep. Die gevolg was dat mense voel hulle word nie meer geroep om as Christene in hulle beroep te staan nie. Die klem is nie meer om as Christen te leef en te werk nie maar om 'n werker/arbeider (*homo faber*) te wees. Dit het allerlei implikasies tot gevolg gehad. As 'n mens nie meer 'n roeping het om as Christen 'n beroep te beoefen nie, maar slegs om in 'n beroep te staan, is die vraag watter beroep dan? Hierop volg die oortuiging dat aangebore vaardighede, vermoëns en talente gesien moet word as die aanduiding van hulle ware roeping in die lewe. Die etiese vraag wat hierop volg, is watter beroepe/professies is nodig vir 'n ordelike samelewing? Die antwoord is dat mense verplig word om hulle talente te gebruik in diens van die samelewing. Die verskuiwing in oortuiging is nie sonder gevolge nie. Eers was die klem op diens aan God en die naaste vanuit my roeping. Nou is die klem op diens aan die geluk en welsyn van die geheel (“common good”) (Smit, 2003: 13). Waar dit by Luther oor 'n statiese samelewingsbeeld gegaan het – jy bly in die amp en stand waarbinne jy geroep is – het die Protestantse werksetiek nou 'n vryheidsdrang. Mense wil uit hulle stand en beroep na 'n volgende stand en beroep tree. Die Protestantse werksetiek het nou 'n nuwe aksent (Smit, 2003: 14).

Die somtotaal van hierdie nuwe ontwikkelings is dat roeping verskraal is tot die van predikante, die mens voel vervreemd van sy werk, liefdesdiens aan die naaste deur werk is afwesig en werk het negatiewe ideologiese aksente aangeneem – dink maar net aan onbillike arbeidspraktyk (Smit, 2003: 14,15).

Hierdie toedrag van sake noodsaak twee nuwe uitdagings. Eerstens 'n nuwe verstaan van werk en tweedens die vraag waartoe roep God 'n

mens? (Smit, 2003:17). 'n Herwaardering van die Protestantse werksetiek is dus nodig (Smit, 2003: 21). Werk moet weer tot die eer van God gedoen word.

5. Roeping en werksetiek

In hierdie artikel is roeping aan die hand van Burger en Smit se beskouing daarvan verduidelik as dat die mens met sy/haar hele lewe en alles wat hy/sy doen in diens van God moet staan. Toegepas binne die werksomgewing gaan dit oor hoe ek as Christen my geloof in my beroep kan uitleef. As arbeider (*homo faber*) beleef ek die teenwoordigheid van God en leef ek voor sy aangesig (*coram Deo*) in die werksplek. Die verband tussen roeping en beroep word duidelik as ek Christus met albei in verband bring. My roeping is die navolging van Christus en in my beroep word die Naam van Christus verkondig (Heyns, 1982: 372,373). Die siening sluit aan by die eise van dissipelskap (Lukas 15: 25 - 33).⁵ Vir Heyns (1986: 119) veronderstel roeping amp en gehoorsaamheid. As burger van die koninkryk moet ek aan my roeping gehoorsaam wees (Heyns, 1986: 252). Hierdie uitleef van my roeping in my beroep kan in terme van Paulus se “geleefde Christenskap” verduidelik word (*Die Bybel*, Romeine 12:1-2). Hiermee word bedoel dat Christenskap in die *konkrete lewe vergestaltung* moet vind. Du Toit (2004: 141) sê na aanleiding hiervan dat in geleefde Christenskap geen millimeter van my lewe teruggehou mag word nie. Ek stel ook nie voorwaardes aan God nie. Ek gee myself as offer aan die Here. Hierdie etiese beskouing van Paulus vind sy oorsprong in die nuwe heilsbedeling (nuwe lewe) wat in Christus aanbreek het. Dit vertoon daarom ook die indikatief-imperatief struktuur (Julle moenie aan die sondige wêreld gelyk word nie, maar laat God julle verander deur julle denke te vernuwe – Romeine 12: 2a). Die Hebreërbrief⁶ sluit hierby aan. In Hebreërs 13: 15&16 handel dit oor die lofoffer en die offer van goeddoen en mededeelsaamheid. Oor laasgenoemde offer lewer Du Toit (2002: 232) die volgende kommentaar.

-
- 5 Crane en Matten (2004:30) maak 'n interessante onderskeid tussen die katolieke en protestanse werksmoraal. Vir hulle word die katolieke werksmoraal deur die verbondenheid met die kerk gedryf. Daarom is werk en prestasies meer 'n publieke as 'n individuele aangeleentheid. Die protestanse werksetiek is 'n individuele aangeleentheid waar van die individu verwag word om persoonlik tot sy/haar prestasies by te dra.
- 6 Du Toit (2002:15-17) argumenteer dat Paulus na alle waarskynlikheid nie die skrywer van die Hebreërbrief was nie. Omdat outeurskap nie hier van belang is nie, volstaan die outeur (van hierdie artikel) met bogenoemde verwysing na die Hebreërbrief.

Hy sê dat hierdie offer die medegelowiges moet betrek. Dit sluit aan by die opdrag tot broederliefde, gasvryheid en medelye. Hierby word die daadgetuienis van Christene gereken.

Die afleiding hieruit is dat die werkplek ook deur roeping beïnvloed word. 'n Persoonlike werksetiek sal my roeping weerspieël. 'n Ontleding van werksetiek sal hierdie opmerking ondersteun.

Werksetiek word aan die hand van Lenn se definisie daarvan verduidelik. Wie werk, is in besigheid. Daarom onderskei hy tussen werks- en besigheidsetiek. Hoewel geen waterdige onderskeiding nie, is besigheidsetiek besig met vrae soos:

- Moet 'n mens in besigheid wees?
- In watter soort besigheid moet 'n mens wees?
- Hoe moet 'n mens in besigheid funksioneer?

Die volgende vroe omskryf werksetiek van naderby:

- Watter plek neem werk in my lewe in?
- Moet 'n mens 'n loopbaan in besigheid volg?
- Vir watter tipe besigheid behoort 'n mens te werk?

Werksetiek kyk dus na watter norme 'n rol speel in 'n individu/groep se beskouing van werk. Tot die kern van beide etieke is die vroe watter rol 'n mens se individuele waardes speel in besigheid en werk en hoe werk en besigheid op die individu se individuele waardes inspeel. Die antwoord is dus duidelik: mens en werkplek het wedersyds 'n invloed op mekaar se waardes. Lenn (2002) verwys hierna as 'n dinamiese proses van wedersydse beïnvloeding. Die groep beïnvloed die individu en ook omgekeerd.

Uit die besprekking van Burger en Smit se studies was dit duidelik dat 'n mens deur sy/haar roeping sy/haar waardes sal uitleef. Een so 'n waarde is om nie 'n slaaf van arbeid te word nie. Heyns (1986: 264) verwys na werkolisme/arbeidsbeseteheid as 'n moderne afgod. Hierdeur word die mens onder arbeid gestel in plaas daarvan dat hy/sy arbeid as deel van die rentmeesterskap beheers.

Strauss (1989: 15) se onderskeid én verwantskap tussen geloofsoortuiging en samelewingstrukture kan help om die verband tussen waardes en roeping en arbeid verder in perspektief te plaas. Strauss wys daarop dat die mens gedifferensieerd bestaan in terme van byvoorbeeld eggenoot, dosent, kerklidmaat, tennisspeler, ens. Wanneer ek tennis speel dan doen ek dit nie in my hoedanigheid as eggenoot nie, net so min as wat ek eggenoot is in my hoedanigheid as tennisspeler. Daarteenoor het ek as

Christen net aan God 'n alleroorheersende verbintenis – 'n verbintenis wat in alles wat ek doen deurslaggewend is. Dieselfde beginsel geld my roeping: ek beleef my roeping ongeag die gedifferensieerde verhouding (eggenoot, dosent, kerklidmaat, tennisspeler, ens.) waarin ek mag staan. Hiermee word geensins bedoel dat die roeping van die samelewingsverband met dié van die roeping van die individu verwar moet word nie (Heyns, 1986: 25).

Baie voorbeelde kan hierdie verwantskap tussen roeping en werk fasiliteer. Die outeur volstaan met die volgende vier voorbeelde:

Dienslewering

'n Groot bedreiging vir die demokrasie binne die Suid-Afrikaanse samelewing is die gebrek aan goeie dienslewering. Hoewel baie redes hiervoor gegee word – waarvan onvermoë, politieke aanstellings en gebrekkige opleiding die gewildste redes is – noodsaak die Christen se roeping hom om die diens te lewer wat met die opdrag en werk verband hou. Die werker se enigste dryfeer kan nie wees watter voordeel is daar primêr vir hom/haar nie (“*What is there in for me?*”) maar eerder hoe kan hy/sy deur werk ook gestalte gee aan die koninkryk. Die klem verskuif dus van die *individu* na die *koninkryk*. Binne die Christelike etiek is die motief van elke daad – en dus diens – belangrik. Die motief mag derhalwe nooit selfgesentreerd wees nie. Elke motief word gerig deur naasteliefde. Die gelykenis van die oneerlike bestuurder (*Die Bybel*, Lukas 16: 1 - 13) herinner 'n mens daaraan dat die motief nie ten gunste van die naaste was nie maar die posisionering van die bestuurder self. Bam (1987:176) sê dat hierdie gelykenis gaan oor die “verstandige optrede met die oog op 'n leefbare toekoms, in die wete van God se beoordeling van ons lewens.” Die bestuurder besef dat die waarde gevind moet word in mense as medemense en nie die rente wat hulle kan betaal nie. Bam (1987: 177) skryf “ ... om teen die *versaakliking* van die lewe in te beweeg in die rigting van die *vermensliking* van die lewe.” Die punt waaroor dit gaan is die naaste en nie my eie belange nie. Wie dit as vertrekpunt neem, sal goeie diens lewer, omdat my naaste daardeur gediens sal word.

Kwaliteitwerk

Kwaliteitwerk hang saam met dienslewering. Brouwerk is geen kwaliteitwerk nie. Kwaliteitwerk is werk wat duursaam is, 'n bepaalde behoefte kan aanspreek en voordele vir die werker en sy/haar werkomgewing kan inhou. Die oorbenuiting en uitbuiting van hulpbronne staan in kontras met kwaliteitwerk. So kan die landbouer nie argumenteer

dat hy/sy respek het vir die omgewing, maar wisselbou word nie toegepas nie en roofoorbou is aan die orde van die dag. Kwaliteitwerk spreek 'n behoefte aan en dra direk by tot die verbetering van lewensomstandighede. In hierdie verband kan na volhoubaarheid verwys word. Crane en Matten (2004:24) is reg as hulle daarop wys dat alle hulpbronne beperk is en dat dit daarom met oordeel gebruik moet word. Hierdie perspektief verteenwoordig nie net 'n etiese verantwoordelikheid teenoor die omgewing nie, maar word teruggevind in die kultuuropdrag van die mens (Gen 1:26). Die etiese imperatief is dat God die eienaar van die land is, daarom moet 'n mens met die land omgaan soos dit die wense van die Eienaar is. Die “koorsagtige plundering van die aarde” moet dus vermy word (Manenschijn, 1988:182). In aansluiting hierby redeneer Conradie en Pauw (2002:407-421) dat die ekologiese probleem primêr 'n kulturele probleem is wat die natuur se ekosisteme bedreig. Vir hulle dui dit op die morele bankrotenskap van die kultuur wat dominant vir die tyd is. Die dominante kultuur dui hulle aan as *verbuikersmanie*. Dit gaan net oor besit – 'n verskynsel in ryk en arm lande. In teenstelling hiermee moet daar eerder na 'n kultuur van eenvoud gestreef word. So 'n ingesteldheid moet verstaan word teen die agtergrond van die klassieke Christelike deugde van matigheid, selfbeheer en eenvoud. Die deugde bevry die mens van die verterende begeerte om op te gaar, te besit, te verbruik en te oorheers. Dit rig die visie op God en nie net hierdie lewe nie. Sodoende word ook alle werk gedoen vir God en nie net om hierdie lewe in materiële sin te verbeter nie. Dit is die grondbeginsel van kwaliteitwerk.

Nog 'n saak wat met kwaliteitwerk saamhang, is produktiwiteit. Produktiwiteit is een van die grondpilare van 'n gesonde ekonomie. Produktiwiteit is nie net die uitset wat gelewer word nie, maar die uitset gemeet deur die inset wat die uitset stimuleer. Daarom is uitdagings so belangrik. Robbins *et al.* (2003:369) beweer dat uitdaging 'n belangrike rol speel in die suksesvolle uitvoering van werk. Hierdie motief ontbreek dikwels. Die gebrek aan motivering en produktiwiteit word aangehelp deur oneffektiewe werkers en aanstellings waar politieke oorwegings swaarder geld as kundigheid. Die gevolg is dat die klem dan nie val op die werk wat gedoen moet word nie, maar in hoeverre een posisie tot 'n volgende kan lei.

Waardetoevoeging

Waardetoevoeging – hesty tot 'n mens of 'n produk – is dikwels afwesig. Hierdie afwesigheid is 'n bewys dat 'n roepingsbesef nie in die werkplek aanwesig is nie. 'n Mens kan net na baasspelerige bestuurstyle verwys

(“kettingsaag persoonlikhede”). Ondergeskiktes lewe dikwels uit totale vrees vir hulle lynhoofde. Baie bestuurders werk so met hulle ondergeskiktes dat geen persoonlike en/of professionele waardes aan hierdie mense toegevoeg word nie. Wie hom/haar hieraan skuldig maak, kan nie van 'n Christelike roeping in die werkplek getuig nie.

Roeping in die werkplek kan moeilik uitgeleef word as medemenslikheid ontbreek. Te veel wanopvattinge bestaan oor medemenslikheid binne die werkplek. *Eerstens* glo baie bestuurders dat gesag nie medemenslikheid insluit nie. Gesag moet respek afdwing. Hiermee word die indruk geskep dat gesag medemenslikheid moet uitsluit. *Tweedens* is daar die bestuurstyl waar mense ter wille van die bestuur/bestuurder se populariteit geen gesag wil afdwing nie. Ook die gebrek aan gesag buit mense uit omdat hulle nie na behore bestuur kan word nie. Medemenslikheid as roeping in die werkplek oefen gesag nooit uit ten koste van mense nie. Deel van medemenslikheid is om mense sinvol te bestuur sodat hulle hulle maksimum potensiaal kan bereik. Wanneer mense tot verantwoording geroep word, mag dissipline nooit iemand se menswaardigheid afbreek nie. Selfs dissiplinering moet iemand sy/haar menswaardigheid laat behou.

Hierdie medemenslikheid kan gevoed word deur die gelykenis van die barmhartige samaritaan (Lukas 10: 25 - 37). Waar die Leviet en die priester wye draaie om die mede-Jood geloop het, het die Samaritaan hom oor die persoon ontferm deur hom te versorg – emosioneel, fisiek en finansieel. Die beginsel wat hieruit afgelei moet word, is dat diens as roeping nie gereserveer word net vir diegene van wie ek hou nie maar moet beskikbaar wees vir almal wat oor my pad kom. Müller (1987: 134) wys op die belangrike plek wat “sien” in die gelykenis inneem. Die etiese oproep is dat *die mens in nood 'n profiel kry*. Uit die optrede van die priester en die Leviet moet 'n mens jouself raaksien: al die verpaste geleenthede waarop die een mens nie die ander gesien of gehoor het nie.

In die handhawing van medemenslikheid kan barmhartigheid nie geïgnoreer word nie. Burggraave (1997: 146) vra vir wat hy noem 'n *etiese van barmhartigheid*. So 'n etiek is op gekwete mense gerig. Barmhartigheid (*'hesed'*) in sy Ou Testamentiese konteks verwys na iemand se verpligting wat iemand teenoor 'n gemeenskap het (Verhoef, 1982: 231). Barmhartigheid in die Nuwe Testament veronderstel ook deelgenootskap met ander mense (De Klerk, 1976: 19). In verband met roeping merk Kloppers (1982: 8) op dat die volk in hulle barmhartigheid die beeld van God moet vertoon want dit is deel van die heiligheid en heiligmaking waartoe Hy roep. Barmhartigheid is 'n vergestaltung van 'n mens se roeping. Die stelling word ondersteun deur die feit dat

barmhartigheid koinoniale vertrekpunte vertoon en eienskappe insluit soos geregtigheid, eerbied, liefde, gehoorsaamheid, dankbaarheid, offervaardigheid, mededeelsaamheid, ens. (Lategan & Britz, 1991: 29).

Onderliggend aan kwaliteitwerk, dienslewering en waardetoevoeging is *eerlikheid* en *integriteit*. Die gebrek aan eerlikheid en integriteit is kommerwekkend. Witboordjiemisdade is 'n verdoemende bewys hiervan. Ewe kommerwekkend is die buitensporige koste/tariewe verbonde aan 'n diens sonder dat dienslewering van kwaliteit getuig. Indien die hemelhoë winste van maatskappye verreken word dan is die vraag al te dikwels watter effek het dit op jan alleman? Dit is ook 'n vraag of in gesonde ekonomiese stelsels buitensporige hoë winsgrense van 'n Christelike roeping in die werkplek getuig? Hoe word prysaanpassings eties geregverdig? Hoe kan bestuurders bonusse ontvang, terwyl dienste òf nie gelewer is nie òf minderwaardig was? Hoe kan 'n Protestantse werksetiek voorgehou word, maar maatskappye kan nie rekenskap gee van die wyse waarop besigheid gedoen word nie? Die lys van voorbeelde is eindeloos.

Om roeping in die werkplek uit te leef, kan by die volgende riglyne van Heyns (1982: 369 - 372) aangesluit word:

- Kan ek God deur my arbeid verheerlik?
- Is ek daarvoor geskik?
- Waar is ek die nodigste?
- Vind ek vreugde in my werk?
- Watter vooruitsigte op sukses bestaan?
- Is dit nuttige arbeid?

6. Toepassing

Roeping binne 'n koninkrykskonteks is die uitleef van 'n beroep om gestalte te gee aan die koninkryk. Elke beroep word in gehoorsaamheid uitgeleef ooreenkomstig die norme van 'n bepaalde beroep. 'n Christelike perspektief op die beroepslewe bied die volgende perspektiewe:

- God wat roep tot diens, rus ook toe vir die diens.
- God is die Opdraggewer – elke werker moet werk voor die *coram Deo*.
- Elke werker (van die hoogste pos tot die van 'n skutwerker) is 'n dienaar van God in die beroep waarin hy/sy staan.
- God roep elke werker om 'n dienaar te wees – dit beteken dat elke werker waarde tot sy/haar werk en kliënte moet toevoeg.
- Roeping en beroep staan nie teenoor mekaar nie – roeping is 'n mens se vergestaltung van sy/haar verbondenheid aan God. 'n Beroep is die

professionele vergestaltung van iemand se talente en belangstellings.
'n Mens kan deur jou roeping ook jou beroep uitleef.

- Roeping veronderstel norme in die beroepslewe wat konkrete gestalte moet kry.

Bibliografie

- BAM, G. 1987. Lukas 16:1-18. In: Burger, C.W., Müller, B.A. & Smit, D.J., *Riglyne vir prediking oor die gelykenisse en wonderverhale. Woord teen die Lig 11/2*. Kaapstad: NG Kerk Uitgewers. 170 - 179.
- BAWA, A. & MOUTON, J. 2002. Global pressures and local realities in South Africa. In: Cloete, N., et al. (Eds.), *Transformation in Higher Education. Global pressures and local realities in South Africa*. Landsdowne: Juta. 296 - 333.
- BERKOUWER, G.C. 1974. *Een halve eeuw theologie*. Kampen: Kok.
- BURGER, C. 1995. *Gemeentes in transitio: Vernuwingsgeleenthede in 'n oorgangstyd*. Kaapstad: Lux Verbi.
- BURGER, C. 2004. Die predikanteamp. Deel 4: Predikantwees in die Gereformeerde tradisie in die 21ste eeu – nuwe uitdagings en nuwe tendense. *Ned. Geref. Teologiese Tydskrif*, 45(3&4): 529 - 537.
- BURGER, C. 2005. *Ontmoetings met die lewende God*. Wellington: Bybelkor.
- BURGGRAEVE, R. 1997. Een christelike etiek van het haalbare. In: Wuyts, B. (Red.), *De geest rust nooit: Gelovigen in beweging*. Kapellen: Patmos: 143 - 151.
- CONRADIE, E. & PAUW, J.C. 2002. Dialogiese, ekologiese en teologiese perspektiewe ten opsigte van 'n verbuikerskultuur ("consumerism"). *Ned. Geref. Teologiese Tydskrif*, 43 (3&4): 407 - 422.
- CRANE, A. & MATTEN, D. 2004. *Business ethics*. New York: Oxford University Press.
- DE KLERK, J.J. 1976. *Weldadigheid en Mededeelsaamheid*. Pretoria: NGKB.
- DURAND, J. 2005. *Doodloopstrate van die geloof: 'n Perspektief op die Nuwe Hervorming*. Stellenbosch: Rapid Access Publishers.
- DU TOIT, A. 2002. *Hebreërs vir vandag*. Vereeniging: CUM.
- DU TOIT, A. 2004. *Romeine: Beleef God se genade*. Wellington: Bybelkor.
- DU TOIT, B. 2005. *Sprakeloos oor God: Hoe bly ek glo in 'n vreemde wêreld?* Wellington: Lux Verbi BM.
- HEYNS, J.A. 1972. *Lewende Christendom: 'n Teologie van gehoorsaamheid*. Kaapstad: Tafelberg Uitgewers.
- HEYNS, J.A. 1982. *Teologiese Etiek Deel 1*. Pretoria: NGKB Transvaal.
- HEYNS, J.A. 1986. *Teologiese Etiek Deel 2/1*. Pretoria: NGKB Transvaal.
- JONKER, W.D. 1996. In dankbare herinnering: Johan Adam Heyns. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, 36(2): 85 - 95.
- KLOPPERS, M. H. O. 1982. Levitikus en die diens van barmhartigheid. *Die Fakkels*, 2.
- KOOPMAN, N. & VOSLOO, R. 2002. *Die ligtheid van die lig: Morele oriëntasie in 'n postmoderne tyd*. Wellington: Lux Verbi.
- LATEGAN, L.O.K. & BRITZ, M.C. 1991. Seun van barmhartigheid: Die amp van die diaken in kontemporêre perspektief. *Tydskrif vir Christelike Wetenskap*, 27(3&4): 1 - 33.
- LENN, D.J. 2002. The globalisation of business work ethics: Navigating between gentle breezes and turbulent storms. In: Lategan, L.O.K. & Le Roux, P. (Eds.), *Business Ethics*. Bloemfontein: Tekskor. 3 - 15.
- MANENSCHIJN, G. 1988. *Geplunderde aarde, getergde hemel. Ontwerp voor een christelike milieu-etiek*. Baarn: Ten Have.
- MOUTON, J. 1996. *Understanding social research*. Pretoria: J.L. van Schaik Academic.
- MÜLLER, B. A. 1987. Lukas 10: 25 - 37. In: Burger, C.W., Müller, B.A. & Smit, D.J., *Riglyne vir prediking oor die gelykenisse en wonderverhale. Woord teen die Lig 11/2*. Kaapstad: NG Kerk Uitgewers. 126 -139.

- NAUDÉ, P. 2004. *Drie maal een is een*. Vereeniging: CUM.
- NAUDÉ, P. 2005. *Geesgedrewe gelowiges*. Wellington: Lux Verbi.
- ROBBINS, S.P., BERGMAN, R., STAGG, I. & COULTER, M. 2003. *Foundations of Management*. Frenchs Forest: Pearson Education Australia.
- SMIT, D.J. 2003. Prediking oor Christelike roeping. In: Burger, C.W., Müller, B.A. & Smit, D.J., *Riglyne vir prediking oor die Christelike roeping. Woord teen die Lig 111/6*. Wellington: Lux Verbi BM. 8-26.
- STRAUSS, D.F.M. 1989. *Die mens en sy wêreld*. Bloemfontein: Tekskor BK.
- THERON, D.F. 1984. Die koninkryk van God in die teologie van J A Heyns. Unisa: Universiteit van Suid-Afrika: Ongepubliseerde D.Th. Proefskrif.
- VAN HOOFF, P. 1974. *Intermezzo: Kontinuiteit en diskontinuiteit in die teologie van A.A. van Ruler*. Amsterdam: Uitgeverij Ton Bolland.
- VAN RULER, A.A. 1947. *De vervulling van de Wet*. Nijkerk: Callenbach.
- VERHOEF, P.A. 1982. Barmhartigheidsdiens: Enkele Ou Testamentiese begrippe. *Ned. Geref. Teologiese Tydskrif*, 23(3): 230 - 234.